

บทที่ 3

ภูมิหลังการแผ่ขยายของศาสนาอิสลามสู่พื้นที่ชายฝั่งอันดามัน

การศึกษาเรื่อง การเข้ารับอิสลามของชนต่างศาสนิกในประเทศไทยกรณีศึกษา: มุอัลลัฟในชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิหลังการแผ่ขยายของศาสนาอิสลามและมุสลิมในอันดามัน ซึ่งมีรายละเอียดในการนำเสนอ ดังนี้

3.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ 5 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน

3.1.1 ความหมายและที่มาของชื่ออันดามัน

กล่าวกันว่า “อันดามัน” มาจากคำว่า “หั่วละมาน” ในภาษาฮินดี หมายถึงหนุมาน เป็นชื่อของตัวละครเอกในเรื่องรามเกียรติ์ที่ถูกเล่าขานกันมาเป็นเวลาอันยาวนานจนกลายเป็นมหากาพย์ที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นละครอันทรงคุณค่าทุกยุคสมัยไม่สิ้นสุด

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของอันดามัน พบว่า แผ่นที่แนวของหมู่เกาะอันดามัน อาจสันนิษฐานตามเค้าโครงบรรณคดีในตัวละครเอกของเรื่องรามเกียรติ์ อันเป็นอาณาจักรนำอัศจรรย์ยิ่งนัก ที่อนุมานและไพร่พลได้สรรสร้างขึ้นมา ซึ่งโอบล้อมพื้นที่รอบด้วยอาณาเขตที่ทอดยาวด้วยภูเขาและพื้นดินเชื่อมต่อกับประเทศพม่าที่อุดมด้วยผืนป่า ต้นไม้ ลำธารและธรรมชาติ ส่วนทางทะเลสายน้ำเขียวขจีสุดขอบฟ้ากว้าง น้ำทะเลใสสะอาด ทรัพยากรใต้ท้องทะเลอุดมสมบูรณ์ (ข้อมูลจาก <https://mgronline.com>)

3.1.2 ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และอาณาเขตของทะเลอันดามัน

ทะเลอันดามันเป็นจุดศูนย์กลางที่เป็นแอ่งลึกที่ทำให้เปลือกโลกเกิดการเคลื่อนไหว (tectonic basin) ต่อเนื่องมาจากประเทศพม่าในดินแดนสามเหลี่ยมของแม่น้ำอิรวดี ทอดตัวยาวลงไปทางตอนใต้จนถึงเกาะสุมาตรา ทำให้ทะเลอันดามันมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ดังนี้ (ข้อมูลจาก [http://en.wikipedia.org/wik/Andaman Sea](http://en.wikipedia.org/wik/Andaman_Sea))

ด้านทิศเหนือของทะเล ติดกับปากแม่น้ำอิรวดีในประเทศพม่า

ด้านทิศตะวันออก เป็นคาบสมุทรประเทศพม่า ประเทศไทย และประเทศมาเลเซีย

ด้านทิศตะวันตก เป็นหมู่เกาะอันดามัน และหมู่เกาะนิโคบาร์ภายใต้การปกครองของอินเดีย

ด้านทิศใต้ จรดกับเกาะสุมาตราของอินโดนีเซียและช่องแคบมะละกา

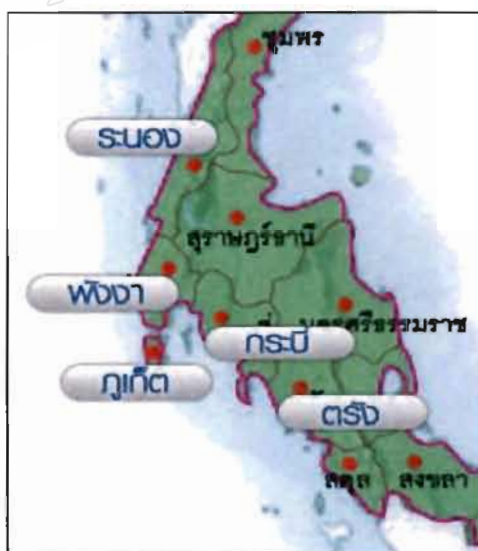
3.1.3 พื้นที่ของทะเลอันดามัน

ทะเลอันดามัน ตั้งอยู่ในส่วนหนึ่งของมหาสมุทรอินเดีย มีอาณาเขตเชื่อมต่อทอดตัวยาวตลอดแนวชายฝั่งในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศพม่า ไทย อินโดนีเซีย และมาเลเซีย

ทะเลอันดามันมีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 600,000 ตารางกิโลเมตร มีความยาว 1,200 กิโลเมตร ความกว้าง 645 กิโลเมตร ความลึกโดยเฉลี่ย 1,096 เมตร พื้นที่ลึกที่สุดได้แก่บริเวณแอ่งห้องทะเลด้านทิศตะวันออกของหมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ มีความลึกถึง 3,000- 4,198 เมตร (ข้อมูลจาก http://en.wikipedia.org/wik/Andaman_Sea)

3.1.4 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มจังหวัดชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัดและความเป็นมา

จังหวัดชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัดในงานวิจัยนี้ หมายถึง กลุ่มจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ตอนบน ตลอดแนวฝั่งทะเลด้านตะวันตกของประเทศไทย มีความโดดเด่นในธรรมชาติที่สวยงามทั้งภูเขา ป่าไม้ น้ำตกและทะเล กลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกาะภูเก็ต เป็นที่กล่าวขานกันว่า “ไข่มุกอันดามัน” รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวนานาชาติ กลุ่มจังหวัดอันดามันทอดตัวยาวตลอดแนวชายฝั่งอันดามัน เริ่มจากจังหวัดระนอง ลงมายังภูเก็ต พังงา กระบี่และตรังเป็นต้น ซึ่งประกอบด้วยที่ตั้ง ภูมิศาสตร์ อาณาเขต กายภาพและประวัติความเป็นมา โดยมีหน่วยการปกครองและประชากรแต่ละจังหวัด ดังแผนภาพที่ 3.1 นี้

แผนที่ 3.1 แสดงแผนที่จังหวัดในกลุ่มอันดามันทั้ง 5 จังหวัด
(ที่มา: สำนักบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน)

3.1.4.1 จังหวัดระนอง

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแต่เก่าก่อน ระนองเป็นหัวเมืองเล็ก ๆ อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของเมืองชุมพร โดยมีเมืองสำคัญอยู่ในขณะนั้น 2 เมือง ได้แก่ เมืองระนอง และเมืองตระ

จังหวัดระนองตั้งอยู่แนวฝั่งทะเลอันดามัน เป็นจังหวัดแรกที่เป็นจุดเริ่มต้นตอนบนสุดของชายฝั่งอันดามัน อยู่ทางทิศตะวันตกของภาคใต้ เป็นจังหวัดหนึ่งของคาบสมุทรมลายูที่เป็นส่วนแคบที่สุดที่ตั้งอยู่ระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย เชื่อมต่อกับทะเลอันดามันและประเทศพม่า การเดินทางระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงจังหวัดระนอง ประมาณ 568 กิโลเมตร

จังหวัดระนองมีพื้นที่จากเหนือจรดใต้ ระยะความยาว 169 กิโลเมตร โดยมีส่วนที่แคบที่สุดของจังหวัดคือคอคอดกระ ความกว้าง 9 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ ลำธารและภูเขา (วิลลิจโรจพันธุ์, 2548 : 248)

จังหวัดระนองมีหน่วยการปกครองแบ่งออกเป็น 5 อำเภอ 30 ตำบล 167 หมู่บ้าน ได้แก่ อำเภอเมืองระนอง ละอุ่น กะเปอร์ กระบุรี และอำเภอสušสำราญ (ที่มา: ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครองกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย)

จังหวัดระนองมีประชากรทั้งสิ้น 182,729 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาคือศาสนาอิสลามซึ่งมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามประมาณ 23,015 คน ส่วนมากอยู่ในเขต อำเภอ กะเปอร์อำเภอสušสำราญและอำเภอเมือง ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่น ๆ มีมัสยิดที่จดทะเบียนถูกต้องจำนวน 29 มัสยิด (ข้อมูลจาก: กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดระนอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา ข้อมูล พ.ศ. 2557)

3.1.4.2 จังหวัดภูเก็ต

ภูเก็ตเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ที่มีชื่อเสียงระดับโลกในด้านการท่องเที่ยว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทยตลอดแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน เชื่อมต่อกับมหาสมุทรอินเดีย ประกอบด้วยโครงสร้างทางกายภาพของพื้นที่มีประมาณ 543 ตารางกิโลเมตร จากทิศตะวันออกจรดทิศตะวันตกวัดความกว้างสุดได้ประมาณ 21.3 กิโลเมตร ส่วนจากทิศเหนือจรดทิศใต้วัดความยาวสุดได้ประมาณ 48.7 กิโลเมตร นับเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

จังหวัดภูเก็ตแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอกะทู้ และอำเภอถลาง ในอดีตจังหวัดภูเก็ตมีการเรียกชื่อต่าง ๆ เช่น จังซีลอน มณีคราม แหลมตะโกลา และที่สำคัญเป็นที่รู้จักในนามเมืองถลาง ส่วนคำว่า “ภูเก็ต” สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคำว่าบุกิต (ในภาษามลายู แปลว่า ภูเขา) (ประพันธ์ เรืองณรงค์, 2540: 195 ชื่อหนังสือ บุษงาปัตตานี)

ในยุคอดีต จังซีลอน ชาวตะวันตกใช้เป็นชื่อแรกๆที่ใช้ในการเรียกขานเกาะภูเก็ตในปัจจุบัน ดังจารึกไว้ในภาพแผนที่ “ไฮโดรกราฟฟิก” ที่แสดงเส้นทางเดินเรือเมื่อปี ค.ศ. 1745 แถบทะเล

อันดามัน (วารสารภูเก็ตภูมิ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2550 จัดพิมพ์โดยมูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต: ภูเก็ต)

กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาก่อตัวตั้งรกรากอยู่บนเกาะแห่งนี้ ได้ระบุจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่า มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาวเล หรือซียีปซี (Sea Gypsy) ชาวเลเป็นชนกลุ่มแรก ๆ ที่มาอาศัยอยู่บนเกาะภูเก็ตถือว่าคนพื้นเมืองดั้งเดิม หลังจากนั้นก็มีกลุ่มชนอื่น ๆ อพยพตามมาอีกจำนวนมาก ทั้งชาวจีน ชาวไทย ชาวมาเลเซีย และการเดินทางเข้ามาของชาติตะวันตกตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 17 หลายชาติ เช่น อังกฤษ ฮอลแลนด์ โปรตุเกสและฝรั่งเศส ตลอดจนกลุ่มคนจีนที่เดินทางมาจาก สิงคโปร์ ปีนัง ซึ่งเป็นเมืองใกล้เคียง เรียกว่ากลุ่มคนจีนฮกเกี้ยน และจากเมืองจีนโดยตรงที่เข้ามาทำงานเหมืองแร่ดีบุก นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จนกระทั่งมีวิถีชีวิต อัตลักษณ์และขนบธรรมเนียมเฉพาะสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (วิมล จิโรจพันธุ์, 2548 อ้างถึงใน วารสารภูเก็ตภูมิ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มีนาคม –พฤษภาคม 2550: 30 มูลนิธิเมืองเก่าภูเก็ต: ภูเก็ต)

ภูเก็ตเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยศูนย์กลางการปกครองตั้งอยู่ที่ถลางซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ มีขุนนางไทยคอยดูแลรักษาผลประโยชน์ เนื่องจากชาติฮอลันดามารับซื้อสินค้า โดยเฉพาะแร่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2328 ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี กองทัพแห่งอาณาจักรอระขะของพม่าได้ยกทัพเข้ามารุกรานหัวเมืองชายทะเลอันดามันฝั่งตะวันตกของไทย โดยกระจายกองกำลังออกไปตีเมืองชุมพร ไซยา ระนอง กระจะ ประกอบกับกองทัพส่วนกลางจากกรุงเทพฯ ในขณะที่กำลังทำศึกที่เมืองกาญจนบุรี ไม่สามารถยกทัพมาช่วยได้ ในที่สุดพม่าจึงส่งแม่ทัพชื่อฮี้หุ่ญยกทัพโดยกองเรือ เพื่อฉกฉวยโอกาสที่ได้เปรียบกว่าเข้าโจมตี กระจะตีเมืองและยึดครองเมืองตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่าได้ แล้วแม่ทัพฮี้หุ่ญได้นำทัพมุ่งหน้าไปล้อมเมืองถลางไว้และตั้งค่ายอยู่ที่นั่น กอปรกับขณะนั้นพระยาถลางถึงแก่อสัญกรรม ยังไม่มีผู้ทำหน้าที่ปกครองสืบทอดตำแหน่ง ดังนั้น นางจันภรรยาเจ้าเมืองถลาง กับนางมุกน้องสาว ได้ปรึกษารือและวางแผนร่วมกับบรรดาผู้อาวุโสดำเนินการจัดตั้งค่ายใหญ่ 2 ค่าย เพื่อป้องกันรักษาเมืองไม่ให้กองทัพพม่าจู่โจมเข้ามาถึง กองทัพพม่าล้อมเมืองถลางอยู่เดือนเศษ จนกระทั่งเสบียงหมดจึงเลิกทัพกลับไป จากความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและการเสียสละในการต่อสู้ของนางจันและนางมุกเพื่อปกป้องรักษาเมืองถลางมาตุภูมิไว้ได้นั้น รัชกาลที่ 1 จึงแต่งตั้งให้นางจันกับนางมุกเป็นท้าวเทพกษัตรีและท้าวศรีสุนทร นำมาซึ่งเกียรติภูมิและความภาคภูมิใจแก่ชาวเมืองถลางตลอดมา หลังจากนั้นเกาะถลางถูกเปลี่ยนชื่อเป็นเกาะภูเก็ต ผลพวงจากอดีตถึงปัจจุบันทำให้จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงทางการท่องเที่ยวและธรรมชาติภูเขา ป่าไม้ หาดทราย น้ำทะเลใสสะอาดและเกาะแก่งต่างๆที่สวยงามเป็นที่เลื่องลือไปทั่วโลก จนได้รับการกล่าวขานว่า เป็นไข่มุกแห่งอันดามัน (ข้อมูลจาก: <http://osmsouth-W.moi.go.th/osm-introduce>)

จังหวัดภูเก็ตมีประชากรที่หลากหลายชาติพันธุ์และศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมากที่สุดประมาณร้อยละ 73 ศาสนาอิสลามร้อยละ 25 ศาสนาคริสต์และอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 2 ประชากรมุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลของจังหวัด เช่น บ้านบางเทา บ้านป่าตอง

บ้านกมล บ้านบางคณที บ้านคอเอน บ้านหมากปรก บ้านบางโรง แหลมพันวา เป็นต้น และมีมัสยิดที่จดทะเบียนถูกต้องจำนวน 56 มัสยิด (ข้อมูลจาก: ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง)

3.1.4.3 จังหวัดพังงา

จังหวัดพังงา พื้นที่ส่วนใหญ่ทางกายภาพเป็นภูเขา ทะเล ป่าชายเลนและป่าดงดิบ มีเนื้อที่ประมาณ 4,171 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามัน และเชื่อมต่อกับมหาสมุทรอินเดีย เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเกาะแก่งมากที่สุดในประเทศไทยที่อยู่ในทะเลอันดามัน ประมาณ 155 เกาะ ส่วนเกาะที่สำคัญและมีชื่อเสียงมากที่สุดในระดับโลก ได้แก่ หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะสิมิลัน และเกาะยาว (ข้อมูลจาก <http://osmsouth-w.moi.go.th>)

จังหวัดพังงา มีชื่อเดิมว่า “เมืองงูงา” ในสมัยรัชกาลที่ 2 เมืองงูงาขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช จากชื่อเมืองงูงาได้เปลี่ยนเป็นเมืองพังงานั้น กล่าวกันว่าเดิมทีเมืองงูงา เพราะเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ดีบุก ทำให้ชาวต่างชาติให้ความสนใจเดินทางมาเมืองงูงาเป็นจำนวนมาก เพื่อติดต่อซื้อขายแร่ดีบุก คำว่าพังงา สันนิษฐานได้ว่าชาวต่างชาติเหล่านี้อาจจะออกเสียงเรียกเมืองงูงาเป็นเมืองพังงาก็ได้

จังหวัดพังงามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะนักโบราณคดีได้ขุดค้นพบหลักฐานยืนยันว่า ปรากฏภาพเขียนสีหลากหลายในถ้ำพร้อมเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆในการเขียนบริเวณละแวกอ่าวพังงา ทำให้สันนิษฐานได้ว่าบริเวณดังกล่าวมนุษย์โบราณเคยใช้เป็นที่อยู่อาศัยเมื่อประมาณหลายพันปีมาแล้ว ประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่า เมืองตะกั่วป่าเป็นหัวเมืองเอกทางภาคใต้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีเมืองพังงาเป็นเมืองแขวง และสมัยนั้นมีหัวเมืองต่าง ๆ เช่นเมืองตะกั่วทุ่ง เมืองถลาง ทั้งหมดต้อง ขึ้น กับ เมือง นคร ศรี ธรรม ราช ใน ฐานะ เป็น หัว เมือง เอก (ข้อมูลจาก <http://www.Phangnga.go.th/>)

ในส่วนการปกครองนั้น จังหวัดพังงาแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ ได้แก่อำเภอเมืองพังงา อำเภอทับปุด อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอตะกั่วป่า อำเภอกะปง อำเภอท้ายเหมือง อำเภอกระบุรี และอำเภอเกาะยาว มีทั้งหมด 48 ตำบล 314 หมู่บ้าน (ข้อมูลจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>)

ในปัจจุบันประชากรในจังหวัดพังงาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาศาสนาอิสลามมีผู้นับถือคิดเป็นร้อยละ 24.45 รองลงมาศาสนาคริสต์และอื่นๆ โดยที่ประชากรมุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดพังงาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่แถบพื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่น อำเภอเกาะยาว ตำบลเกาะปันหยี อำเภอกระบุรี อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอตะกั่วป่าและอำเภอทับปุด เป็นต้น และมีมัสยิดที่จดทะเบียนถูกต้อง 102 มัสยิด (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดพังงาอาคารศาลากลางจังหวัดพังงา ข้อมูลวันที่ 27 ม.ค. 2557 ข้อมูลจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/> สืบค้น 27 ตุลาคม 2559)

3.1.4.4 จังหวัดกระบี่

กระบี่ เป็นจังหวัดหนึ่งตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามันมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา ป่าชายเลน หาดทรายสวยงาม น้ำทะเลใส อุดมด้วยหมู่ปะการังและเกาะแก่งต่างๆที่มีชื่อเสียงโด่งดังกล่าวขานไปทั่วโลก

คำว่า “กระบี่” มีการเล่ากันว่า มีชาวบ้านได้ขุดพบมีดดาบโบราณเล่มหนึ่ง รูปร่างคล้ายกับมีดดาบโบราณเล่มใหญ่ ดังนั้นชาวบ้านผู้นี้ จึงได้นำมีดดาบที่ตนเองขุดพบนำมามอบให้กับเจ้าเมืองกระบี่ เพื่อเก็บไว้เป็นที่ระลึกทางโบราณวัตถุและเป็นความจำเริญมิ่งขวัญคู่มือเมืองกระบี่ และมีอีกหนึ่งตำนาน สันนิษฐานว่า คำว่า “กระบี่” เป็นชื่อพันธุ์ไม้ท้องถิ่นชนิดหนึ่ง ชื่อต้น “หลุมพี” หลังจากนั้นก็มีพ่อค้าได้เดินทางเข้ามาค้าขายในจังหวัดกระบี่ โดยเฉพาะชาวมลายู เรียกชื่อออกเสียงสำเนียงว่า “บ้าน-กะ-ลู-บิ” นาน ๆ เข้าก็ได้ปรับเป็นสำเนียงไทยว่า “กระบี่” (พิเชษฐ พันวิชาติกุล, 2550: 12 ชื่อหนังสือ ช้างเผือกเมืองกระบี่)

จังหวัดกระบี่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนอันดับที่สองคือศาสนาอิสลาม มีผู้นับถือคิดเป็นร้อยละ 39.7 % และประชากรมุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร การประมง และธุรกิจการท่องเที่ยว และมีมัสยิดที่จดทะเบียนถูกต้อง 198 มัสยิด

ส่วนเขตการปกครองของจังหวัดกระบี่แบ่งออกเป็น 8 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองกระบี่ อำเภอเหนือคลอง อำเภอคลองท่อม อำเภอเกาะลันตา อำเภอลำทับ อำเภอเขาพนม อำเภออ่าวลึก และอำเภอปลายพระยา (ที่มา: ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง, กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ข้อมูล ณ วันที่ 28 ตุลาคม 2559 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>)

3.1.4.5 จังหวัดตรัง

จังหวัดตรัง ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งอยู่ตลอดแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน ทอดตัวยาวเหยียดทางตะวันตกของมหาสมุทรอินเดีย มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 4,917 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ทอดตัวจากภูเขาบรรทัด ลาดลงสู่ฝั่งอันดามัน สภาพภูมิประเทศทั่วไปสลับด้วยภูเขาน้อยใหญ่เป็นลักษณะป่าดงดิบ บริเวณพื้นที่ราบมีไม่มาก พื้นที่ที่ติดกับทะเลเป็นป่าชายเลนและชายหาด มีเกาะน้อยใหญ่อยู่จำนวน 46 เกาะ สำหรับเกาะที่มีชื่อเสียงในจังหวัดตรังได้แก่ เกาะลิบง เกาะมุก เกาะสุกร เป็นต้น

ตรังเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองท่าโบราณที่มีประวัติความเป็นมานับพันปี คำว่า "ตรัง" มีความหมายสันนิษฐานได้ น่าจะมาจากคำว่า "ตะรัง" ซึ่งแปลว่า "รุ่งอรุณ" ตามภาษามลายู หรือ "สว่างแล้ว" เนื่องจากในยุคอดีตชาวมลายู ที่เดินทางมาค้าขายกับไทยโดยทางเรือ เมื่อเรือล่องมาถึงลุ่มน้ำตรังจะจวบเหมาะแก่การเดินทางมาถึงบริเวณดังกล่าว เป็นเวลารุ่งสางพอดี ทำให้ผู้โดยสารที่มากับเรืออาจจะตะโกนออกมาด้วยความดีใจว่า "ตะรัง "

ส่วนเขตการปกครองแบ่งออกเป็น 10 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอนาโยง อำเภอ รัชฎา อำเภอกันตัง อำเภอปะเหลียน อำเภอสิเกา อำเภอย่านตาขาว อำเภอห้วยยอด อำเภอวังวิเศษ และอำเภอหาดสำราญ ข้อมูลประชากรในจังหวัดตรังในปี พ.ศ. 2554 มีจำนวน 614,869 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 80% นับถือศาสนาอิสลามเป็นอันดับรองลงมา ร้อยละ 18.5 % และศาสนาคริสต์ร้อยละ 1.5% มีวัด 129 แห่ง สำนักสงฆ์ 65 แห่ง มัสยิด 87 แห่ง โบสถ์คริสต์ 10 แห่ง ศาลเจ้า 19 แห่ง (ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย "ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2557 ข้อมูลจาก <http://stat.bora.dopa.go.th>)

3.1.5 ศักยภาพพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

ศักยภาพของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย โครงสร้างหลัก ดังต่อไปนี้

3.1.5.1 โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง และระนอง สภาพกายภาพทางภูมิศาสตร์มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ผืนป่าเขียวชจี ท้องทะเลสวยงามสดใส ปะการังสมบูรณ์ ประดับด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่งดงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับโลก อันเป็นศูนย์กลางที่มีเสน่ห์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เดินทางมาท่องเที่ยวในชายฝั่งอันดามัน จนนำไปสู่การสร้างรายได้หลักอันมหาศาลให้กับประเทศไทย

3.1.5.2 โครงสร้างด้านภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม

ในปัจจุบันโครงสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและการเกษตรในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนและแตกต่างจากยุคอดีต เนื่องจากปัจจัยด้านประชากรและตัวแปรอื่นๆที่เข้ามามีบทบาท ทำให้สังคมการเกษตรในอดีตเช่นการทำเหมืองแร่ การทำเกษตรกรรม และกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมแห่งการท่องเที่ยว วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชากรเปลี่ยนไปตามศักยภาพและสภาพความเจริญของการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดอันดามัน เนื่องจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ อันเป็นโครงสร้างหลักที่ทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชากรเปลี่ยนไปจากสังคมดั้งเดิมและโครงสร้างเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดภูเก็ตเป็นสำคัญ (ที่มา ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง <https://th.wikipedia.org/wiki/>)

3.2 ภูมิหลังการแผ่ขยายของศาสนาอิสลามสู่ภูมิภาคอันดามัน

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังประวัติการแผ่ขยายของศาสนาอิสลามสู่ภูมิภาคอันดามัน และสถานภาพในด้านต่าง ๆ ของมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด อธิบายได้ดังนี้

3.2.1 การเข้ามาของศาสนาอิสลามและมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันในเชิงประวัติศาสตร์

จากการศึกษาประวัติศาสตร์การแผ่ขยายของศาสนาอิสลามสู่ภูมิภาคอันดามันในเชิงชาติพันธุ์นั้นสามารถยืนยันได้ว่า ตัวอักษรภาษาอาหรับที่ถูกจารึกบนแผ่นศิลาและแผ่นไม้ที่วางอยู่บนหลุมฝังศพของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วในกลุ่มประเทศเอเชียใต้เช่นอินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา บังกลาเทศเป็นต้น ศาสนาอิสลามได้เข้ามาและได้แผ่ขยายเข้าสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้เป็นเวลาหลายปีกระทั่งมีผู้คนเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก ต่อมาอิสลามก็แผ่เข้ามาในประเทศมาเลเซีย แล้วก็มาถึงภาคใต้ของประเทศไทย แล้วแผ่ขยายเข้าไปยังเกาะสุมาตรา เป็นต้น กระทั่งในคริสต์ศตวรรษที่ 9 อิสลามก็เกิดปรากฏการณ์การขยายตัวเข้าสู่เมืองมะละกา ทำให้ในสมัยนั้นเมืองมะละกามีความเจริญรุ่งเรือง ส่งผลให้ศาสนาอิสลามแผ่ขยายอย่างรวดเร็วไปยังพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศมาเลเซีย (D. G. E. แพลโดย วรณยุพา สนิทวงศ์ และคณะ, 2522: 259-262)

โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 อิสลามแผ่ขยายเข้าไปในมะละกาย่างรวดเร็ว ในสมัยของกษัตริย์ปรเมศวรซึ่งปกครองมะละกา หลังจากนั้นพระองค์ก็เข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม และอิสกันเดอร์ ซาห์ เป็นพระนามใหม่ของพระองค์ นอกเหนือจากนั้นเมืองมะละกาถือเป็นศูนย์กลางที่โดดเด่นในการแสดงบทบาทที่ทำให้ศาสนาอิสลามแผ่ขยายเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทั่งทำให้เมืองปัตตานีในสมัยนั้นถูกสถาปนาเป็นรัฐมุสลิม¹

หลักฐานทางพงศาวดาร ได้ระบุว่า ประชาคมมุสลิมมีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะผู้บุกเบิกเมืองใหม่ในภาคใต้ตอนบน และมีความโดดเด่นพิเศษในการเดินเรือและทางการค้านับตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นราชธานี เป็นเวลาเกือบ 400 ปี มาแล้ว เช่นมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซียท่านหนึ่งนามว่า โมกอลตั้งนั้นพระเจ้าทรงธรรมได้ทรงแต่งตั้งให้ โมกอล ดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา หลังจากโมกอลได้ถึงแก่อสัญกรรมลง บุตรชายของท่านคือสุลัยมานก็ขึ้นดำรงสืบต่อตำแหน่งเป็นผู้ปกครองเมืองสงขลา จนกระทั่งยุคสมัยของพระเจ้าทรงธรรมสิ้นสุดลง ในปี พ.ศ. 2223 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงแต่งตั้งมกุฎอพา บุตรชายของท่านสุลัยมาน ให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระยาแห่งเมืองไชยา ไปปกครองเมืองไชยา ส่วนบุตรชายอีกคนหนึ่งของสุลัยมาน คือสุเซ็นไปดำรงตำแหน่งเป็นพระยาพัทลุงไปปกครองเมืองพัทลุง อยู่ประมาณ 10 ปี (ประยูรศักดิ์ ชลายุเดชะ, มปป.: 41-43)

¹ นักประวัติศาสตร์บางท่านกล่าวว่า รัฐปัตตานีเป็นรัฐหนึ่งที่ศาสนาอิสลามเข้ามาในอาณาบริเวณนี้เป็นแห่งแรก ก่อนเมืองสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงประมาณ 100 ปี (ถนอม อานามวัฒน์ และคณะ, 2518 : 59)

ชาวต่างชาติที่ผ่านเข้ามาค้าขายในยุคแรกยังดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี้ ชาวจีนและอินเดีย นับเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกกล่าวถึงเป็นกลุ่มชนแรก ส่วนกลุ่มชาวตะวันออกกลางอย่างชนชาติอาหรับและเปอร์เซีย ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักเดินเรือฝีมือเยี่ยม กลับมักไม่ค่อยได้รับการกล่าวขานถึงกันนักในดินแดนแถบนี้ แต่ประวัติศาสตร์ได้บันทึกเรื่องราวการที่ได้พบซากเรืออาหรับในบริเวณอ่าวไทยที่ตำบลเกาะขวาง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ราวพุทธศตวรรษที่ 8-9 และน่าจะเป็นเรือชนิดเดียวกับที่พบที่บ้านโคกยาง แม่น้ำตรัง จังหวัดตรัง ในเขตทะเลอันดามัน ผลจากการพบซากเรืออาหรับเหล่านี้ ทำให้เกิดการรับรู้ที่ชาวอาหรับและสินค้าของพวกเขาได้เดินทางมาถึงที่นี่พร้อมกับศาสนาอิสลาม อีกทั้งไม่ได้ติดต่อกันเพียงแค่ว่าเฉพาะหัวเมืองชายทะเลภาคใต้ของไทยฝั่งตะวันตกแถบทะเลอันดามันเท่านั้น แต่ยังผ่านเข้ามาถึงทะเลอ่าวไทยอีกด้วย

หลังจากที่ศาสนาอิสลามได้ถือกำเนิดขึ้นในอาระเบียเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 13 ชาวอาหรับพร้อมด้วยศาสนาอิสลามนี้ก็แผ่ขยายออกไปยังดินแดนต่างๆ แล้ว ชาวมุสลิมก็ยังเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลมายังดินแดนอันไกลโพ้น ด้วยความรู้ด้านต่าง ๆ ความต้องการของตลาด การแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ผลิตผู้ส่งออกวัตถุดิบกับลูกค้า จึงทำให้ตลาดการค้าโลกยิ่งทวีความคึกคักมากยิ่งขึ้น ในนามของมิตรการค้าอูซาคเนย์ จากฝั่งทะเลตะวันตกสู่ตะวันออกไกล (อาลี เสือสมิง, 2546 : 262 ประวัติศาสตร์ขุนนางมุสลิมสยาม ศูนย์หนังสืออิสลามกรุงเทพ)

จากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย เกษม กุศลามัต อดีตข้าราชการครูและผู้อาวุโสชุมชนมุสลิมบ้านบ่อแร่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ได้เล่าถึงการเข้ามาของศาสนาอิสลามในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันว่า ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนเกี่ยวกับการเข้ามาของศาสนาอิสลามในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน แต่เป็นการสันนิษฐานในแง่มุมมองของการปฏิสัมพันธ์ในการเข้ามาของศาสนาอิสลามในอันดามันได้นั้น เนื่องจากเกาะภูเก็ตเป็นจังหวัดหนึ่งที่ใกล้ชิดกับมาเลเซีย และสิงคโปร์มาก จึงก่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารและการค้าระหว่างกัน เป็นที่เข้าใจได้ว่าศาสนาอิสลามได้เข้ามาในจังหวัดภูเก็ต อันเนื่องจากชาวมลายูได้อพยพย้ายถิ่นมาทำการค้าและตั้งถิ่นฐานบนเกาะภูเก็ตแห่งนี้ หรือจากหลักฐานที่เล่าขานกันมาในยุคแห่งความรุ่งเรืองของเมืองกลางในระยะปี พ.ศ. 2302 - 2310 ในบันทึกเรื่องราว จอมร้างบ้านตะเคียนเป็นเจ้าเมือง มีภรรยาชื่อ หม่าเสี้ยลูกมะหุ่มเฒ่า จากเมืองไทร

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตและสันนิษฐานว่า คำว่า “หม่า” น่าจะมาจากคำว่า “มะ” คือแม่ ส่วน “มะหุ่ม” น่าจะมาจาก “มัสูม” คือผู้ที่ได้รับความเมตตาใช้กับผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว จากเรื่องราวดังกล่าวน่าจะสันนิษฐานได้ว่า นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มุสลิมชาวมลายูได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานและได้มาแต่งงานกับเจ้าเมืองกลางจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้ามาของศาสนาอิสลามในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน (สัมภาษณ์เมื่อ 1 ตุลาคม 2559 เวลา 13.30 น.)

3.2.2 การเข้ามาของศาสนาอิสลามและมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันในเชิงชาติพันธุ์

ประวัติการเข้ามาของศาสนาอิสลามและการดำรงอยู่ของมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันในเชิงชาติพันธุ์นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพบว่า มีปัจจัยหลัก 3 ประการ สามารถวิเคราะห์ได้ ดังต่อไปนี้

3.2.2.1 การเผยแพร่ของมุสลิมจากภายนอกในลักษณะปัจเจกและกลุ่มคน

จากข้อมูลทางด้านภาษาคำว่า “ภูเก็ต” มีชื่อเค้าในภาษามลายู โดยชาวมลายูออกเสียงว่า “บุกิต” (Bukit) หรือบุก๊ะ หมายถึงภูเขาหรือเนินสูง แสดงให้เห็นว่า พลเมืองดั้งเดิมในเกาะภูเก็ตเป็นชนชาติมลายูหรือชาวมุสลิมมาแต่เก่าก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงศตวรรษที่ 23 รัฐไทรบุรีมีอิทธิพลเหนือเกาะภูเก็ตอย่างมาก มีการคมนาคมเข้าสู่เกาะภูเก็ตได้สะดวก และเคยส่งกองทัพมายึดเกาะกลางได้ และแสดงอำนาจของตนให้ปรากฏในเกาะกลาง (เกาะภูเก็ต) (Anderson: 1965 68-69 อ้างใน อาลี เสือสมิง 2546: 243 และประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 2: 498)

ประชาชนชาวเกาะกลาง (เกาะภูเก็ต) นั้นประกอบด้วยชาติพันธุ์ที่หลากหลาย นอกเหนือจากชาวมลายูซึ่งเป็นมุสลิมแล้วก็ยังมีชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์หลายชาติพันธุ์ เช่น ชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์เชื้อสายโปรตุเกส วิลันดา ฝรั่งเศสและอินเดีย เป็นต้น (Lounay, 1920: 22-23, อ้างใน อาลี เสือสมิง 2546: 244) นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานระบุว่า ในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยายังมีชาวอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งเรียกว่าแขกจูลีหรือจูลีอพยพเข้ามาเพื่อปฏิบัติการค้าหนังมุกแถบเกาะภูเก็ตอีกด้วย (Anderson 1965 ภาค 2 หน้า 48, อ้างใน อาลี เสือสมิง 2546: 245) และอีกหลักฐานหนึ่งที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ในเชิงชาติพันธุ์ระหว่างภูเก็ตดินแดนที่ตั้งอยู่ชายฝั่งอันดามันกับไทรบุรีก็คือความสัมพันธ์ผ่านการสมรสระหว่างจอมร้างและบุตรของมรัธุม² (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 2: 497 แห่งไทรบุรี อ้างใน อาลี เสือสมิง 2546: 246)

จากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย เกษม กุศลมาต อายุ 78 ปี อดีตข้าราชการครูและผู้อาวุโสชุมชนมุสลิมบ้านบ่อแร่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต (สัมภาษณ์เมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2559) ได้ให้ข้อสังเกตอีกว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตชายฝั่งอันดามันนั้นมาจาก 2 สายชาติพันธุ์ คือ สายหนึ่งมาจากมาเลเซีย ด้วยการสังเกตได้จากสัญลักษณ์การแต่งกายของผู้ชายมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตในยุคอดีตหลายปีที่ผ่านมาเหมือนกับผู้ชายชาวมาเลเซีย ด้วยการนุ่งโสร่ง สวมเสื้อแขนยาวและสวมหมวกสีดำ และอีกสายหนึ่งสันนิษฐานว่า น่าจะมาจากอาหรับ เนื่องจากการแต่งกายของผู้ชายมุสลิมเป็นตัวอย่างบอกรูปแบบการแต่งกายใกล้เคียงกับชาวอาหรับ โดยการสวมใส่ชุดเสื้อฝ้ายยาว ส่วนใหญ่สีขาว เรียกว่า โต๊บ และสวมหมวกสีขาว และนำผ้ามาโพกศีรษะ ทั้งนี้เนื่องจากพี่น้องมุสลิมชาวไทยที่ได้เดินทางไปประกอบพิธีฮัจย์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ได้รับวิถีชีวิตและซิมซัฟวัฒนธรรมการแต่งกายมาปรับใช้เมื่อเข้าสู่การประกอบศาสนกิจ แม้แต่การเทศนาสั่งสอนของผู้นำศาสนาในสมัยนั้นจะต้องเทศนาในวันศุกร์เป็นภาษาอาหรับแล้วแปลเป็นภาษามลายู แต่ในปัจจุบันผู้นำศาสนาจะอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน

² มรัธุม คือ ผู้ที่ได้รับความเมตตาจากพระผู้เป็นเจ้าอันหมายถึงผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว

เป็นภาษาอาหรับในขณะที่กล่าวธรรมเทศนาในวันศุกร์แล้วแปลเป็นภาษาไทยโดยตรง (สัมภาษณ์เมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2559 เวลา 14.15 น.)

จึงกล่าวได้ว่า ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ 5 จังหวัดชายฝั่งอันดามันส่วนใหญ่เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามมาจากสาเหตุของการแต่งงานและการสืบบรรพบุรุษมาตั้งแต่อดีตที่มีสายเลือดเป็นมุสลิมหรือไม่ก็เป็นการย้ายถิ่นฐานของมุสลิมจากที่อื่นทั้งจากต่างประเทศ และต่างจังหวัด และมาอาศัยเกาะกลุ่มอยู่รวมกันเป็นกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ เช่น มุสลิมที่เป็นชาวไทยแท้ มุสลิมเชื้อสายมลายู มุสลิมเชื้อมุสลิมผสมเชื้อจีน มุสลิมสายปาตานีผิวขาว และมุสลิมอินเดียผิวดำ เป็นต้น

จากการเผยแผ่อิสลามและการขยายตัวของมุสลิมของในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันนั้นชาวมุสลิม ส่งผลให้ชนต่างศาสนิกเข้ารับอิสลาม ซึ่งมาจากปัจจัยและอิทธิพลทางภายนอก ได้แก่กลุ่มพ่อค้าเชื้อสายอาหรับ และเปอร์เซีย ซึ่งเป็นชนชาติที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานในการเดินทางมาทำการค้าขายกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มา ในช่วงแรกกลุ่มพ่อค้าดังกล่าวได้เดินทางบนเส้นทางสายไหมผ่านช่องแคบไคเบอร์มาสู่ประเทศจีน ต่อมาได้เดินทางเข้าสู่แหลมมลายู ตัดผ่านหมู่เกาะต่าง ๆ เข้าสู่ภาคใต้ของประเทศไทยโดยใช้เส้นทางเดินเรือ มีบันทึกทางประวัติศาสตร์ว่า ตั้งแต่ในสมัยของพระเจ้ารามคำแหงมหาราช ศาสนาอิสลามได้แผ่ขยายเข้ามาในบริเวณแหลมมลายู เช่นมะละกานครศรีธรรมราช และปัตตานีอย่างรวดเร็ว (วิชาญ ชูช่วย, 2533: 43)

ก. การสืบหาญาติมาจากชนพื้นเมือง

การสืบหาญาติมาจากชนพื้นเมืองเดิมนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งในการเพิ่มอัตราการขยายตัวของจำนวนประชากรมุสลิม อันเนื่องจากรัฐต่าง ๆ และผู้ปกครองแต่ละหัวเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น คาบสมุทรมลายู เอเชีย เกาะสุมาตรา รวมถึงในบางหัวเมืองทางภาคใต้ของไทย ทำให้ชนต่างศาสนิกได้เปลี่ยนศาสนาเดิมที่ตนเองเคยนับถือมาก่อน สู่การนับถือศาสนาอิสลาม ส่งผลให้คำสอนของศาสนาอิสลามได้เปลี่ยนความเชื่อทัศนคติของชาวพื้นเมืองเดิมเกิดการเปลี่ยนศาสนาเดิมของตนเอง เข้ามารับอิสลาม ดังหลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุตั้งแต่ 700 ปี มาแล้วว่า เจ้าเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราชและอีกหลายจังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทยได้ประกาศตัวเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม ดำรงตนเป็นมุสลิมเต็มรูปแบบ (อิมรอน มะลูลีม, 2538: 3) ต่อมาชาวมุสลิมก็มีลูกหลานเพิ่มจำนวนมากขึ้นซึ่งอาศัยกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนเหล่านั้นรวมถึงจังหวัดต่าง ๆ แถบชายฝั่งทะเลอันดามันอย่างรวดเร็วด้วยการสืบหาญาติ

ข. การอพยพและย้ายถิ่นฐานมาจากภายนอก

การอพยพย้ายถิ่นฐานของมุสลิมมาจากหัวเมืองต่างๆทางตอนใต้ของมลายู และค้นหาแหล่งทำมาหากินทำให้เกิดการขยายตัวของประชากรมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายถิ่นฐาน ในศตวรรษที่ 17 เนื่องจากเกิดสงคราม การโจมตีของพวกอาเจ๊ะต่อไทรบุรี และการเข้ามายึดครองของ

อังกฤษในดินแดนมลายู ในยามที่บ้านเมืองเกิดภาวะภัยสงคราม ทำให้ประชาชนจำต้องอพยพเดินทาง เพื่อเอาตัวรอดหนีตาย ทั้งทางบกและทางเรือ ไปยังดินแดนใกล้เคียงที่ปลอดภัยกว่า ส่งผลให้มีมุสลิมจำนวนมากทั้งจากไทรบุรีและอื่น ๆ ในคาบสมุทรมลายู ได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งอาศัยในแถบจังหวัดชายฝั่งอันดามัน เช่น ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรังและระนอง

จากเหตุสงครามศึกกลาง ประวัติศาสตร์ได้ระบุชื่อของมุสลิมในภูเก็ตว่าภริยาของเจ้าเมืองคนหนึ่งมีนามว่า “นางจัน” กับ “นางมุก” ซึ่งเป็นน้องสาว ได้ถือกำเนิดจากมารดาชื่อว่า “นางหมาเสี้ย” ซึ่งมีฐานะเป็นภริยาของเจ้าเมืองกลางมีเชื้อสายมุสลิมที่มีต้นกำเนิดมาจากเมืองไทรบุรี ซึ่งสันนิษฐานได้ว่า ก่อนปีพุทธศักราช 2300หรือในช่วงปลายยุคอยุธยา เนื่องจากภาวะวิกฤติและสงคราม ทำให้ต้องเดินทางอพยพออกจากเมืองไทรบุรีย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ในเมืองกลางและพื้นที่ต่าง ๆ ในแถบชายฝั่งอันดามัน

หลังจากเป็นต้นมากระแสน้ำแห่งการอพยพของมุสลิมจากแหลมมลายูสู่พื้นที่ชายฝั่งอันดามันก็ปรากฏอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากหาแหล่งทำกินและหนีภัยทางการเมือง ได้แก่เหล่าบรรพบุรุษที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่แถบหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเลอันดามัน เช่น เกาะไม้ไผ่ เกาะปันหยี เป็นต้น ดังข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนมุสลิมหลายแห่งดังนี้

จากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย นายบัว พลีตา อายุ 82 ปี ชาวเกาะไม้ไผ่ จังหวัดพังงา ให้สัมภาษณ์ว่า “พื้นเพเดิม โต๊ะใบเต๊ะอพยพมาจากเมืองไทรบุรี พูดภาษามลายูลงเรือสำปันหนีศึกสงครามมาพร้อมลูกชาย-หญิง 2 คน คือ โต๊ะหย๊ะชะ และโต๊ะแหมะดำ พายเรือมาถึงเกาะไหนหยุดพักค้างคืนนอนที่เกาะนั้น รอนแรมเดินทางพายเรือเรื่อยมากระทั่งถึงเกาะแห่งหนึ่ง คือ เกาะไม้ไผ่³ ซึ่งเวลานั้นเกาะนี้มีแต่ป่าดงดิบไม่มีผู้คนอาศัยอยู่เลย เมื่อทั้ง 3 พ่อลูกได้เดินทางมาถึงก็ขึ้นฝั่งและปลูกบ้านหลังเล็กๆหลังหนึ่งเป็นที่พักอยู่ใกล้เนินเขา นอนอยู่ที่นั่น 3 คืน ก็ได้ยินเสียงต่าน้ำผุดขึ้นมาเป็นน้ำจืด จึงขุดเป็นบ่อน้ำไว้ดื่มใช้ เขาตัดสินใจตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นั่น และจัดการถากถางที่ดินเป็นที่ทำกิน ทำไร่และปลูกข้าว กระทั่งต่อมามีคนอพยพมาอยู่บนเกาะเพิ่มมากขึ้น โต๊ะใบเต๊ะก็แบ่งปันที่ดินที่มีอยู่ให้แก่ชาวบ้านที่อพยพมาเพื่อให้เขาได้ทำมาหากิน จนกระทั่งปัจจุบันนี้เวลาผ่านไปกว่า 150 ปีแล้ว ที่ดินส่วนใหญ่บนเกาะก็ยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของลูกหลานอยู่”⁴

จากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย นายสมเกียรติ ช่วยการ อายุ 79 ปี ชาวอำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ให้สัมภาษณ์ว่า “ปู่ย่าตายายฝ่ายพ่อของผมจากการสืบทราบมาจากตระกูลโต๊ะช่วย⁵ เกิด

³ เกาะไม้ไผ่ มีลักษณะเป็นเกาะขนาดเล็กตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเกาะปันหยี ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกอุดมไปด้วยป่าโกงกาง ภูเขา และธรรมชาติงดงาม น้ำทะเลที่นี่สีเขียวสวยงาม

⁴ สัมภาษณ์นายบัว พลีตา อายุ 82 ปี ชาวเกาะไม้ไผ่ จังหวัดพังงา ทายาทรุ่นที่ 4 ของโต๊ะใบเต๊ะ เวลา 13.30 น. วันที่ 22 กันยายน 2559

⁵ เป็นต้นตระกูล 2 ตระกูล คือ ตระกูลช่วยการที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งอยู่ในจังหวัดกระบี่ และตระกูลช่วยราชการที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งอยู่ในจังหวัดพัทลุง

ในช่วงปี พ.ศ. 2360 พื้นเพเป็นชาวพัทลุงได้เดินทางมาตั้งถิ่นฐานที่กระบี่ ต่อมาได้แต่งงานกับมุสลิมะฮ์ จากปัตตานี มีบุตรด้วยกันชายหญิงรวม 12 คน หลังจากนั้นลูกๆของท่านแต่ละคนก็แต่งงาน กระจายแยกย้ายไปตามสถานที่ต่างๆมีลูกหลานหลายรุ่นอยู่แถวตำบลคลองประสงค์ ตำบลกระบี่น้อย และเหนือคลอง ลูกหลานบางคนก็ย้ายไปตั้งถิ่นฐานในจังหวัดอื่น ๆ ส่วนปู่ย่าตายายฝ่ายแม่จากการสืบ ทราบมาจากตระกูลโต๊ะขุนสุระ ประมาณปี พ.ศ. 2390 ตระกูลนี้อิตเคยเป็นกำนันตำบลเกาะศรีบอยา ต่อมาตระกูลโต๊ะขุนสุระ เปลี่ยนชื่อเป็นตระกูล “ชลธิ” ซึ่งมีหลานหลานอาศัยอยู่แถบเกาะศรีบอยา เกาะนกคอม เกาะไทร คลองเขม่า แหลมกรวด คลองหมาก เป็นต้น⁶

จากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย นายบำรุง สำเภารัตน์ อายุ 81 ปี อดีตประธาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภูเก็ต ให้สัมภาษณ์ว่า “ต้นตระกูลฝ่ายพ่อของผมมาจากตรังگانู ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะไม้ไผ่ราว 4 ช่วงอายุคนมาแล้ว ก่อนที่จะอพยพมาอยู่บนฝั่งเกาะภูเก็ต ส่วนฝ่ายแม่มีเชื้อสายอินเดีย บรรพบุรุษของมุสลิมในจังหวัดภูเก็ตมาจากหลายแหล่ง เช่น มีทั้งจากเมือง ตรังگانู ปีนัง ไทรบุรี และยะโฮร์⁷ เป็นต้น จากการสันนิษฐานพบว่ามุสลิมส่วนใหญ่ได้อพยพมาทางเรือ เพื่อการค้าในช่วงที่หัวเมืองกลางรุ่งเรือง และเป็นข้อสังเกตได้ว่าหลายตระกูลของพี่น้องมุสลิมชาวภูเก็ตมีความหมายเกี่ยวข้องกับสายน้ำ หรือเรือเดินทะเล เช่น ตระกูลหยิ่งทะเล วาหะรึกซ์ นาวิว่อง หรือเรียง สมุทร⁸” ต่อมาก็มีชาวมุสลิมจากนครศรีธรรมราชได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน และบางส่วนอพยพมาจากมีนบุรี หนองจอก ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ และเพชรบุรี กลุ่มคนเหล่านี้ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน อาศัยอยู่ในหลายจังหวัดในแถบอันดามัน ซึ่งส่วนใหญ่ได้เข้ามาในลักษณะเป็นกลุ่มเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำการ เกษตรกรรมจนแปรสภาพเป็นชุมชน และหมู่บ้านต่างๆกระทั่งถึงปัจจุบัน⁹

ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายฝั่งอันดามันโดยแยกเป็นประชากรทั้งหมดและประชากรมุสลิม แต่ละจังหวัด ดังปรากฏในตารางที่ 3.1 ต่อไปนี้

⁶ สัมภาษณ์สมเกียรติ ช่วยการ อายุ 79 ปี ณ วันที่ 20/09/59 เวลา 14.15 น.

⁷ สัมภาษณ์นายบำรุง สำเภารัตน์ อายุ 81 ปี ณ วันที่ 23/09/59 เวลา 09.00 น.

⁸ สัมภาษณ์นางสุนีย์ หยิ่งทะเล อายุ 54 ปี ณ วันที่ 14/10/59 เวลา 14.00 น.

⁹ สัมภาษณ์นายอาจ นาวงค์ อายุ 75 ปี ณ วันที่ 18/10/59 เวลา 08.00 น.

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรทั้งหมดและประชากรมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนประชากรทั้งหมด(คน)	จำนวนประชากรมุสลิม(คน)	ร้อยละจำนวนประชากรมุสลิม
1	ระนอง ¹⁰	187,536	24,343	12.98 %
2	ภูเก็ต ¹¹	368,605	106,703	27.60 %
3	พังงา ¹²	264,074	64,566	24.45 %
4	กระบี่ ¹³	462,101	183,454	39.7 %
5	ตรัง ¹⁴	638,746	110,168	18.50 %

ตารางที่ 3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำแนกตามเขตอำเภอและเพศ

ลำดับ	จังหวัด	อำเภอ	จำนวนมุสลิม (คน)	เพศ		รวม (คน)
				ชาย	หญิง	
1	ภูเก็ต	เมือง	5	3	2	5
		อำเภออื่น ๆ	15	8	7	15
2	พังงา	เมือง	5	3	2	5
		อำเภออื่น ๆ	15	8	7	15
3	กระบี่	เมือง	5	3	2	5
		อำเภออื่น ๆ	15	9	6	15
4	ตรัง	เมือง	5	3	2	5
		อำเภออื่น ๆ	15	8	7	15
5	ระนอง	เมือง	5	3	2	5
		อำเภออื่น ๆ	15	9	6	15
รวม						100

¹⁰ ข้อมูลจากจังหวัดระนอง :<http://www.apecthai.org/index.php/> เศรษฐกิจ-76-จังหวัด/ข้อมูล-77จังหวัด/ภาคใต้/837-ระนอง (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2559)

¹¹ ข้อมูลจากจังหวัดภูเก็ต :http://www.phuket.go.th/webpk/file_data/infopk/01.pdf (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2559)

¹² ข้อมูลจากจังหวัดพังงา :<http://phangnga.go.th/2014/docs/phangnga.pdf> (สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2559)

¹³ ข้อมูลจากจังหวัดกระบี่ :<https://sites.google.com/site/krabihealthinformation/> (สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2559)

¹⁴ ข้อมูลจากจังหวัดตรัง :<http://stat.bora.dopa.go.th/> (สืบค้น 1 สิงหาคม 2559)

3.3 การดำรงอยู่ของมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนมุสลิมใน 5 จังหวัดชายฝั่งอันดามัน พบว่าชุมชนมุสลิมดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์แห่งความเป็นมุสลิมโดยแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ ซึ่งยืนหยัดควบคู่กับชุมชนมุสลิมมาโดยตลอดนั่นคือมัสยิด โรงเรียนชายคามัสยิด ศูนย์อบรมศาสนาและจริยธรรมประจำมัสยิด โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และกิจกรรมทางศาสนาประจำมัสยิดและชุมชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

3.3.1 ชุมชนมุสลิมและวิถีชีวิตในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน

ในอดีตชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด เป็นชุมชนที่ไม่มีการขยายตัวในทางกายภาพ เนื่องจากไม่มีชนต่างศาสนิกเข้ามาอาศัยปะปนอยู่ด้วย อีกทั้งบริเวณพื้นที่ชายฝั่งและชายหาดในอดีตมุสลิมเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดินจึงเป็นชุมชนที่กระจุกตัว กระทั่งวันเวลาผ่านไปความเจริญเริ่มเข้ามาแทนที่บรรดานายทุนก็ดำเนินการซื้อที่ดินเพื่อประกอบธุรกิจในด้านต่าง ๆ มุสลิมก็ขายที่ดินให้แก่รายทุนจนหมดสิ้น จึงเป็นเหตุให้ชุมชนมุสลิมในปัจจุบันเกิดการขยายตัว ทำให้มีชนต่างศาสนิกเข้ามาอาศัยในชุมชนเดียวกันอันก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ไปมาหาสู่กัน กระทั่งเกิดการแต่งงานกัน เนื่องด้วยข้อจำกัดทางกายภาพเป็นตัวแปร

ชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด จะมีมัสยิดเป็นสัญลักษณ์อันโดดเด่นในชุมชนแม้จะรายล้อมไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานประกอบการก็ตาม มีศูนย์อบรมศาสนาและจริยธรรมประจำมัสยิดเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งวิถีชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันในอดีตนั้นส่วนใหญ่จะมีความผูกพันอยู่กับเครือญาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

วิถีชีวิตของมุสลิมในชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามันสมัยก่อนนิยมประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทะเลส่วนใหญ่ อาศัยใกล้ชายฝั่งทะเล มีความชำนาญในการต่อเรือหางยาว ประกอบอาชีพการประมง และบางชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำสวนยาง ทำไร่ ทำนาปลูกข้าว ด้วยเหตุนี้เองทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนมีความสงบสุข เพราะสมัยนั้นชาวบ้านนิยมทำนาปลูกข้าวกันเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนาป่าจาก¹⁵ ดังนั้น การประกอบอาชีพที่ผูกพันอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาตินี้เองทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นหมู่เหล่า ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกัน ไม่มีเส้นแบ่งทางศาสนาและความเชื่อ ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขดุจญาติมิตรที่ใกล้ชิดกัน

แม้ปัจจุบันชุมชนมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด จะดำรงอัตลักษณ์ในความเป็นมุสลิมของตนเองไว้ก็ตาม ก็หนีไม่พ้นอิทธิพลของปรัชญาทุนนิยม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมุสลิมโดยเฉพาะและสังคมโดยรวม ทำให้เกิดการทำลายธรรมชาติและจริยธรรม พร้อมทั้งวัฒนธรรมตะวันตกพยายามส่งผ่านและครอบงำวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่

¹⁵ นาป่าจาก คือ ที่นาที่เป็นดินโคลนตมในเขตชายเลนริมฝั่งแม่น้ำซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่มักจะนิยมปลูกต้นจากและมีน้ำกร่อยมากในบริเวณนั้น

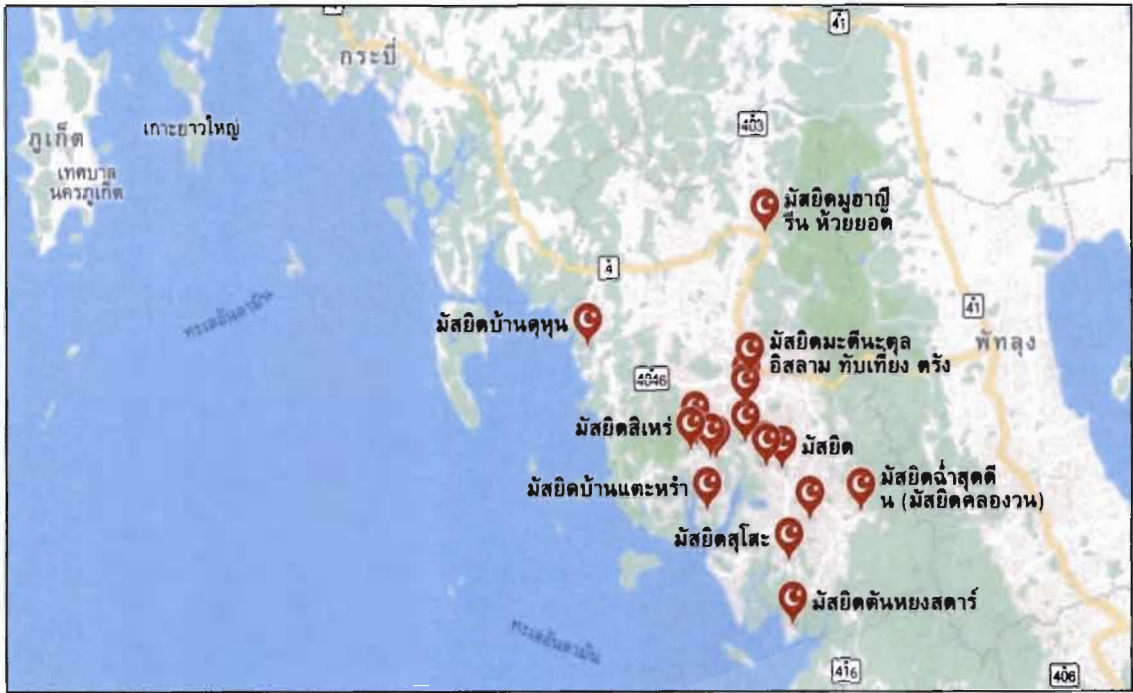
ส่งผลกระทบต่อชุมชนมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน ทำให้ประชาชนเริ่มไม่มีความเคร่งครัดในการดำเนินชีวิตประจำวันตามวิถีอิสลามไม่ว่าในส่วนของ การปฏิบัติศาสนกิจหรือการดำเนินชีวิตประจำวันก็ตามเนื่องจากพื้นที่เกิดปรากฏการณ์การขยายตัวไปสู่การสร้างระบบสังคมและเศรษฐกิจทำให้ชีวิตประจำวันของผู้คนจึงถูกช่วงชิงโดยวัฒนธรรมทุนนิยม

3.3.2 มัสยิดในชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน

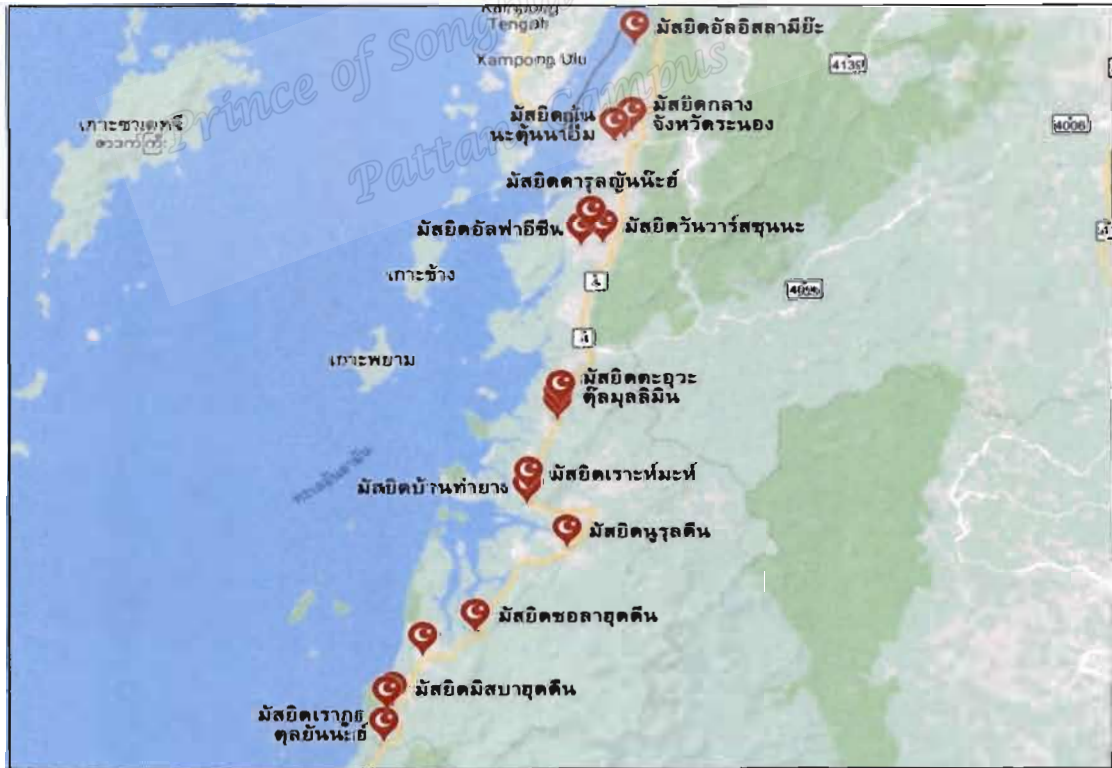
สิ่งหนึ่งที่เป็นสัญลักษณ์สังเกตได้ชัดเจนก็คือ ในชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามันนั้นจะต้องมีมัสยิด ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชน บ่งบอกถึงความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถานที่ที่จะต้องมีการละหมาดห้าเวลา มีการจัดการเรียนการสอนและการอบรมเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของศาสนาให้แก่สัปบุรุษของมัสยิดทั้งที่เป็นมุสลิมโดยกำเนิดและมุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่) นอกเหนือจากนั้นคณะกรรมการแต่ละมัสยิดได้ร่วมกันจัดงานประจำปีของมัสยิดเพื่อหารายได้เป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนในชุมชนและเป็นค่าตอบแทนแก่ครูสอนฟรีวิทยุอันที่ทำการสอนให้แก่ลูกหลานประจำมัสยิด ในแต่ละชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด

ในปัจจุบันอิมามและคณะกรรมการบริหารมัสยิดให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารวิสัยทัศน์และพันธกิจของมัสยิด มีการอบรมให้กับมุสลิมเดิมและมุอัลลัฟ และสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันได้จัดโครงการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทของผู้ดำเนินการบริหารองค์กรมัสยิดขึ้นทุกปีให้แก่อิมามและคณะกรรมการมัสยิด โดยงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดการดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งของสังคมมุสลิมเพื่อร่วมกันพัฒนาและสร้างความรุ่งเรืองแก่มัสยิด

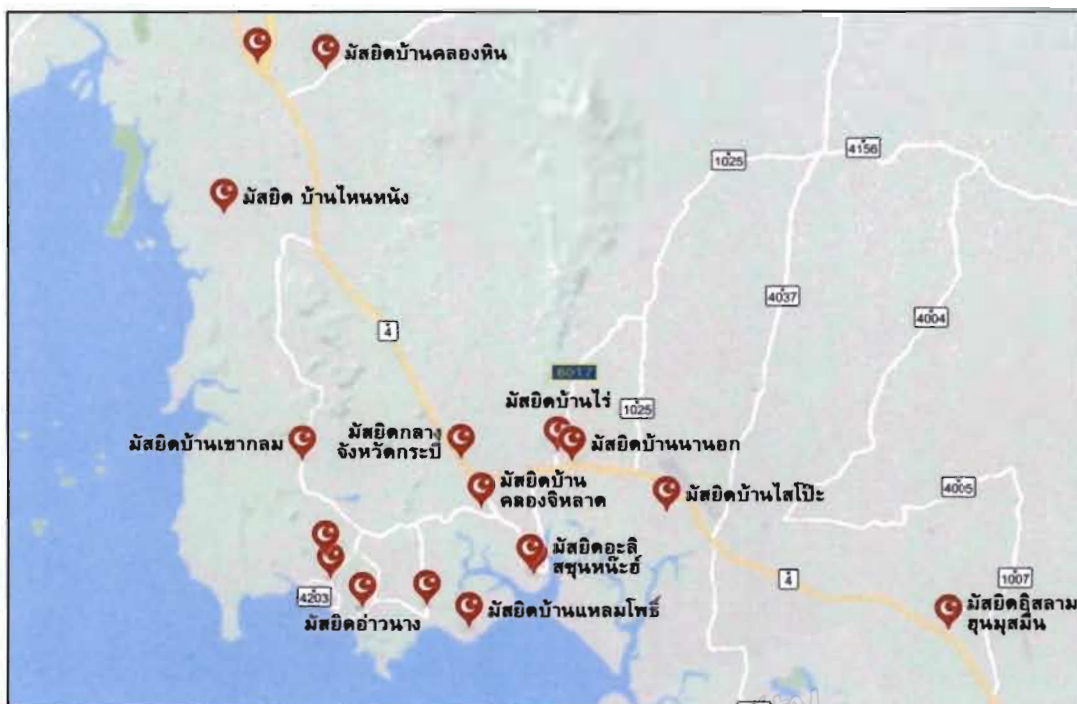
โดยแผนที่แสดงพิกัดที่ตั้งของมัสยิดจาก Google Maps ที่กระจายอยู่ในชุมชนมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันแต่ละจังหวัด อันได้แก่ ตรัง ระนอง กระบี่ พังงา และภูเก็ต ดังปรากฏในแผนภาพที่ 3.2 -3.6 ต่อไปนี้ (ที่มา: www.google.co.th/maps)

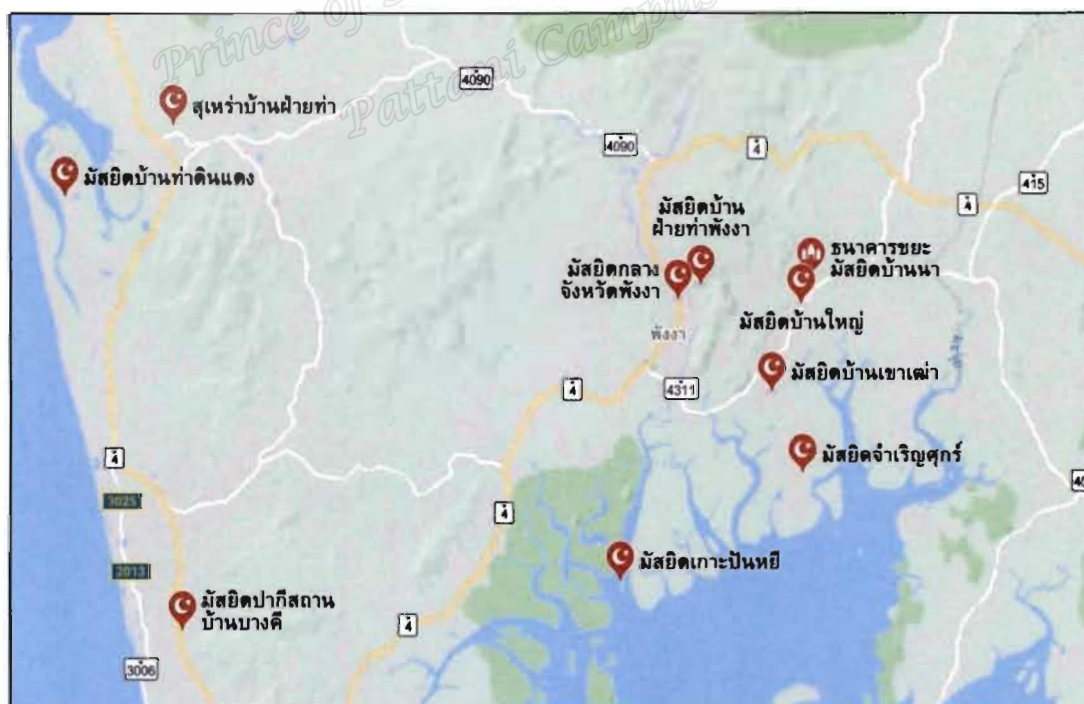
แผนภาพที่ 3.2 แสดงกลุ่มมัสยิดในพื้นที่จังหวัดตรัง

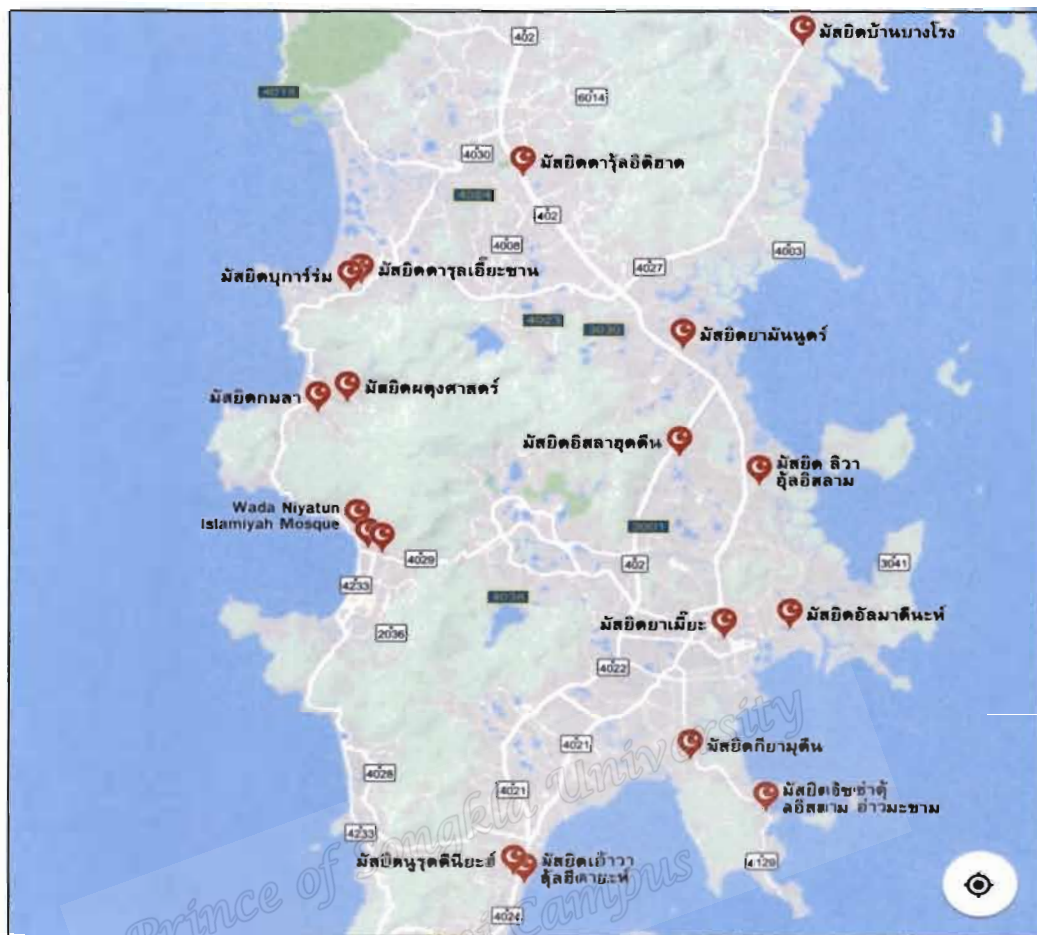
แผนภาพที่ 3.3 แสดงกลุ่มมัสยิดในพื้นที่จังหวัดระนอง

แผนภาพที่ 3.4 แสดงกลุ่มมัสยิดในพื้นที่จังหวัดกระบี่

แผนภาพที่ 3.5 แสดงกลุ่มมัสยิดในพื้นที่จังหวัดพังงา

แผนภาพที่ 3.6 แสดงกลุ่มมัสยิดในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

3.3.3 ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด

ศูนย์อบรมศาสนาและจริยธรรมประจำมัสยิดหรือโรงเรียนชายคามัสยิดในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด เป็นสถานศึกษาที่เกิดขึ้นด้วยตระหนักและความรับผิดชอบในพันธกิจและหน้าที่ของอิมามและคณะกรรมการบริหารมัสยิดในชุมชน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชนและเป็นเครื่องมือในการติดต่ออารูทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องหลักการพื้นฐานของอิสลามให้แก่ชุมชนทุกระดับ อีกทั้งเป็นสถานที่ศึกษาของเยาวชนประจำมัสยิดในแต่ละหมู่บ้าน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภาคีฟิรฎุฮ์ยัน (พื้นฐานศาสนาอิสลาม) แก่เยาวชนอายุระหว่าง 6-12 ปี

ศูนย์อบรมศาสนาและจริยธรรมประจำมัสยิดในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันในแต่ละชุมชนได้เกิดขึ้นควบคู่กับมัสยิด มีการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรและแบบเรียนศาสนาอิสลามภาคบังคับ (ฟิรฎุฮ์ยัน) ของสมาคมครุสัมพันธ์อิสลามแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนค่าใช้จ่ายในการนำมาดำเนินการเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอนและค่าตอบแทนครูผู้สอนนั้น มีการขอรับบริจาคสมทบจากสัปบุรุษและผู้มีจิตศรัทธาในชุมชน ทางคณะกรรมการมัสยิดได้จัดประชุมกับผู้ปกครองนักเรียนทุกคนเพื่อหารือร่วมกันในการร่วมกันบริจาคเงินบำรุงการศึกษาจากผู้ปกครองตามอัตภาพที่พึง

มิโดยไม่สร้างความสะดวกและความสะดวกใจให้แก่ผู้ปกครองของนักเรียนผู้ปกครอง แต่ในปัจจุบัน มัสยิดในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันเปลี่ยนรูปแบบโดยการจัดงานมัสยิดประจำปีเพื่อนำมาใช้จ่ายในการศึกษา และบางมัสยิดบริหารจัดการโดยการปลูกสร้างบ้านเช่านำเงินรายได้จากค่าเช่านำมาใช้จ่ายในกิจกรรม และการศึกษาของมัสยิด

3.3.4 โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

ในปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาใน สังคมมุสลิมโดยเฉพาะในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด เนื่องจากเป็นการเปิดพื้นที่และโอกาสทางการ ศึกษาให้ลูกหลานมุสลิมในพื้นที่ได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งภาคศาสนาและสามัญควบคู่กัน โดยไม่ต้องเดินทางไป ศึกษาตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ต่างจังหวัดที่อยู่ห่างไกลออกไป

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นโรงเรียนที่ได้แปรสภาพจากปอเนาะในยุคอดีตซึ่งเป็น สถาบันการศึกษาแบบเปิดและมีการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหนังสือตำราเป็นหลักซึ่งเป็นภูมิ ปัญญาที่มีเสน่ห์ของผู้เฒ่าในชุมชนนั้น ๆ มีการบริหารจัดการโดยโต๊ะครูเป็นผู้บริหารคนเดียว ต่อมาเมื่อ โรงเรียนปอเนาะมีการแปรสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญแล้ว ก็ได้มีการ พัฒนาโดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น ในด้านเงินอุดหนุน ให้แก่โรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตร ทั้งศาสนาและสามัญ และยังเปิดสอนในหลักสูตรวิชาชีพอีกด้วย เช่นโรงเรียนประทีปธรรมมูลนิธิซึ่งเป็น โรงเรียนเอกชนการกุศลสอนอิสลามศึกษาควบคู่สามัญจังหวัดกระบี่

จากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย โต๊ะครูฮัจยีอัब्ดุลมาลิก เริงสมุทร์¹⁶ โต๊ะครูปอเนาะแหลมสัก อำเภอบ้านนาเมือง จังหวัดกระบี่ ผู้บุกเบิกปอเนาะแห่งนี้ ท่านได้เริ่มต้นชีวิตบนเส้นทางการเป็นโต๊ะครูสอน หนังสือ หลังจากท่านได้เดินทางกลับจากนครมักกะฮ์แล้ว ท่านได้เปิดปอเนาะสอนหนังสือให้แก่ลูกศิษย์ เพื่อปมเพาะความรู้ศาสนาอิสลามและการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของอิสลามมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ในแถบอันดามัน ตั้งแต่ระนองจนถึงกระบี่กว่าพันคน ทำการสอนศาสนาโดยยึดแนวทางของท่านอิมาม ชาฟีอีเย์แก่ศิษย์ ผ่านกิตาบมลาญและอาหารับสำคัญหลายเล่ม

เมื่อสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วความรับผิดชอบต่อการสอนศาสนาเพียงลำพัง ทำให้ปอเนาะจึงต้องปิดตัวลงไปต่อไม่ได้ แต่ท่านก็ยังคงทำการสอนอยู่ประจำที่ศูนย์อบรมจริยธรรม อิสลามประจำมัสยิดบ้านแหลมสักและสอนกิตาบแก่ผู้สนใจทั่วไป โดยไม่เรียกร้องสิ่งใดจากศิษย์และได้ สร้างกิจกรรมเพื่อรักษาคุณค่าด้านจริยธรรมเอาไว้ให้เป็นมรดกแก่เยาวชน เมื่อปอเนาะแหลมสักของ โต๊ะครูฮัจยีอัब्ดุลมาลิก เริงสมุทร์ อยู่ในภาวะปิดตัวกว่าสิบปี ในปี พ.ศ. 2551 ลูกหลานบรรดาศิษย์เก่า และชาวบ้าน ได้รวมตัวจัดประชุมและมีมติให้เปิดโรงเรียนแบบบูรณาการสอนศาสนาควบคู่สามัญเพื่อ

¹⁶ สัมภาษณ์โต๊ะครูฮัจยีอัब्ดุลมาลิก เริงสมุทร์ อายุ 78 ปี โต๊ะครูปอเนาะแหลมสัก อำเภอบ้านนาเมือง จังหวัดกระบี่ วันที่ 15 มีนาคม 2560 เวลา 10.30 น.

สร้างเยาวชนเหล่านั้นให้มีอุดมการณ์อิสลาม เป็นอุทยานแห่งการเรียนรู้แก่ชุมชนมุสลิมโต๊ะครุฮัจยีอับดุลมาลิก เริงสมุทร์ ได้กล่าวไว้ในที่ประชุมใหญ่ศิษย์เก่าและชาวบ้านว่า "โรงเรียนแห่งนี้เป็นที่ของทุก ๆ คนขอให้ทุกคนมาช่วยกันดูแลและรักษา โรงเรียนแห่งนี้เป็นที่ของสาธารณะที่มีมูลนิธิประทีปธรรมเพื่อการศึกษาเป็นคนดูแลให้ โดยตั้งใจอุทิศเพื่อเป็นสาธารณกุศล"

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจำนวนการขยายตัวของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญในชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด พบว่ามีจำนวน 38 โรงเรียน ซึ่งครอบคลุมและกระจายหลายตำบลหลายอำเภอและหลายจังหวัด

3.3.5 กิจกรรมทางศาสนาประจำสัปดาห์และชุมชน

กิจกรรมทางศาสนาควบคู่ไปกับวิถีชีวิตประจำวันนั้นเป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อดำเนินกิจกรรมโดยใช้มัสยิดเป็นฐาน เมื่อกิจกรรมทางศาสนาของมุสลิมในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัดต้องเดินควบคู่กับชีวิตประจำวันในสังคมของมุสลิมแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำองค์กรมัสยิดจะต้องบริหารจัดการกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพและสนองต่อความต้องการของชุมชนโดยมีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

3.3.5.1 กิจกรรมการละหมาดประจำวัน 5 เวลา และวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม

การปฏิบัติศาสนกิจเพื่อแสดงความภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ถือเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในมัสยิด ได้แก่ การละหมาดฟัรฎูประจำวัน 5 เวลารวมกันเป็นหมู่คณะในมัสยิด การอ่านอัลกุรอาน การละหมาดสุนัตต่าง ๆ ตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีการปฏิบัติศาสนกิจและกิจกรรมร่วมกันภายในมัสยิด ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มุสลิมในชุมชนมาร่วมกันละหมาดเป็นหมู่คณะทั้ง 5 เวลาและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน อันนำไปสู่ความสามัคคี และได้รับผลบุญตอบแทนจากอัลลอฮ์ ﷻ เป็นพิเศษ

ด้วยเหตุนี้เองมัสยิดในชุมชนมุสลิมพื้นที่ชายฝั่งอันดามันดำเนินการเชื่อมโยงกิจกรรมทางศาสนาเข้ากับกิจกรรมของชุมชน และให้ความสำคัญกับกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม เช่น วันเริ่มศักราชใหม่ของอิสลามหรือฮิจเราะฮ์ศักราช กิจกรรมเมาลิตินนบีมุฮัมมัด กิจกรรมวันอิสรออและมิอรอจ กิจกรรมคำศินนิสฟูชะฮาดาน กิจกรรมการละศีลอดร่วมกันในเดือนรอมฎอนที่มัสยิด กิจกรรมในวันอีดิลฟิตรีและอีดิลอัฎฮา เป็นต้น

3.3.5.2 กิจกรรมทางการศึกษา

ในปัจจุบันมัสยิดต่าง ๆ ในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัดได้แสดงบทบาทอันสำคัญในการจัดการศึกษาศาสนาอิสลามภาคบังคับโดยใช้มัสยิดและศูนย์อบรมศาสนาและจริยธรรมประจำมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการอบรมและสั่งสอนให้แก่สัปปุรุษทั้งมุสลิมเดิมและมุอ์ลัฟ (มุสลิมใหม่) และมัสยิดหลายแห่งในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันได้ดำเนินบทบาทภายใต้บรรยากาศการจัดการเรียนการสอนอย่าง

ต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด มีการจัดให้เด็กในวัยประถมศึกษา ได้เรียนศาสนาภาคปริญาอันในวันเสาร์และอาทิตย์ นอกจากนี้มีการสอนเรียนสำหรับผู้ใหญ่ทั้งมุสลิมเดิม และมุอ์ลัฟทุก ๆ สัปดาห์ ๆ ละ 1-2 วัน

3.3.5.3 กิจกรรมทางสังคม

บทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของมัสยิดที่เกิดขึ้นหลายแห่งในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด นั่นคือการดำเนินกิจกรรมทางด้านสังคมโดยใช้มัสยิดเป็นฐานในการสร้างระบบสังคมผ่านช่องทาง การละหมาดร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ นำไปสู่ความร่วมมือและการสนองนโยบายต่าง ๆ ที่มัสยิดได้ กำหนดขึ้นมา แม้นโยบายบางอย่างจะเป็นการเปลี่ยนแปลงประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตอัน ยาวนานก็ตาม เช่น การปรับรูปแบบการทำบุญอันเนื่องจากการตาย จากเดิมที่ครอบครัวผู้ตายต้อง ทำอาหารเลี้ยงแขกที่เชิญมาเป็นเวลา 3 วัน เปลี่ยนเป็นเพื่อนบ้านทำอาหารไปเลี้ยงครอบครัวผู้ตายเป็น เวลา 3 วันแทน มีการจัดกิจกรรมศูนย์ศูนย์ฝึกวิชาชีพให้แก่ชุมชน เป็นศูนย์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็น ประโยชน์ในแนวทางของศาสนาและข่าวสารบ้านเมือง เพื่อให้ชุมชนรู้เท่าทันเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันโดย ผ่านช่องทางเสียงตามสาย และบางมัสยิดจะจัดพื้นที่ไว้สำหรับเป็นที่พักของผู้เดินทางโดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น น้ำดื่ม น้ำใช้ ที่พัก เป็นต้น

3.3.5.4 กิจกรรมทางด้านการปกครอง

ปัจจุบันมัสยิดหลายแห่งในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัดมีบทบาทสำคัญในการ ปกครองชุมชนนั่นคือการใช้มัสยิดเป็นศูนย์ประชุมของชุมชนในวาระและโอกาสต่าง ๆ เช่นการประชุม เกี่ยวกับการกำหนดแผนพัฒนาชุมชน โดยสัปปุรุษของมัสยิดทุกคนมีส่วนร่วมและร่วมกำหนด ยุทธศาสตร์และมาตรการความปลอดภัยทางด้านชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนซึ่งการประชุมดังกล่าวนี้ ไม่ได้ทำกันเฉพาะในกลุ่มของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเท่านั้น แต่รวมถึงผู้นำท้องถิ่นและ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

3.3.5.5 กิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ

การขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพนั้นมีหลายมัสยิดในพื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัดดำเนินกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจโดยผ่านกลไกมัสยิดเป็นศูนย์ปฏิบัติการ โดยการจัดตั้งกองทุน ชะกาต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้มีฐานะยากจนให้มีเครื่องมือทำมาหากินหรือมีที่อยู่อาศัยอย่าง พอเพียงตามอัตภาพ จัดสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาสไม่สามารถทำงานเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ อย่างเต็มที่ และให้การสนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนนักศึกษาที่ยากจน ตลอดจนดำเนินการในเรื่องของกองทุนในลักษณะต่าง ๆ

จากการศึกษากิจกรรมทางศาสนาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า ในปัจจุบันมีมัสยิดหลายแห่งใน พื้นที่ชายฝั่งอันดามัน 5 จังหวัด ไม่ได้เป็นเพียงแค่สถานที่สำหรับละหมาดเท่านั้นแต่เป็นที่ทำกิจกรรม ของชุมชนและที่พักผู้เดินทางและอื่น ๆ และเป็นพื้นที่รองรับในการจัดกิจกรรมสำคัญต่างของมัสยิดและ ชุมชน ๆ ดังนั้นมัสยิดในพื้นที่ชายฝั่งอันดามันจึงเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ในการรวมตัวของชุมชน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ จิตสำนึกร่วมกัน ความรัก ความผูกพันต่อกันในชุมชน และบางพื้นที่บริเวณของมัสยิดมีพื้นที่กว้างสามารถจัดเป็นตลาดนัด ร้านค้าเพื่อนำรายได้ดังกล่าวมาพัฒนา มัสยิดต่อไป

Prince of Songkla University
Pattani Campus